

Na začátku byla laskavost a Hegel

Milan Znoj, duben 2024

První setkání s Milanem Sobotkou bylo okouzující. V sedmdesátých letech jsem studoval ekonomickou teorii na VŠE a o filozofii jsem neměl ponětí. Do Prahy jsem přišel z venkova a bylo to vidět. Nebyl jsem špatný žák, ale jak jsem se nořil do studia ekonomie, rostla nevole. Normalizace byla v proudu, katedry byly vybíleny a učitelé přiškrceni. Politická ekonomie se vrátila k diskusím o plánování a vedly se nanejvýš scholastické diskuse o tom, jak lze plánovat zbožní výrobu za socialismu, což mi vždycky připadalo jako kontradikce. Matematickou ekonomii jsem dělat nechtěl, tak jsem hledal cesty, jak uniknout z této masové hibernace. Kamarád mě vzal na přednášky sociologie na FFUK, že se tam něco dozvím. Svým způsobem to byl krok z bláta do louže. Normalizace řádila na FFUK podobně jako černá ruka. Zabloudil jsem ale jednou na hegelovský seminář, který v té době vedli na katedře filozofie Milan Sobotka a Ladislav Major, a byl jsem zaskočen. Sedělo nás tam asi šest nadšenců a naproti přes konferenční stůl usazení v křeslech se skláněli nad otevřenou knihou naši vykladači Hegela. Četla se *Fenomenologie ducha*. Nerozuměl jsem ničemu, hegelovština má svérázný slovník, ale přitažlivá byla atmosféra, lapal jsem slova a dohadoval se o významech. Vnímám jsem citlivě to kolegiální souznění, které se vyjevovalo v rozpravě. V jednom okamžiku se Milan Sobotka zvedl a vydal se ke dveřím. Pořád měl hlavu zřejmě v oblacích, takže vzal za kliku, ale dříve než otevřel, zlehka zaklepal. To ho zřejmě vyrušilo, otočil se, rozpačitě se na nás pousmál a vyšel na chodbu. Jeho laskavý úsměv byl odzbrojující, dával tušit, že za hegelovskou houštinou slov se skrývá nějaké tajemství, které lidi sbližuje a přes útrpnost doby dává vzejít přátelskému společenství. Přišel jsem z masové školy, kde se studenti báli potkat učitele na chodbě a u zkoušek často zažívali ponížení. Na hegelovském semináři se naopak pěstovala filozofie, která se rodila ze spoluúčasti. *Fenomenologii ducha* jsme četli několik let, až časem jsem pochopil, kolik v ní je myšlenek a kolik směrů, jak je rozvíjet. Hegel v ní svou dobu pojal v myšlenkách a my jsme se zase učili, jak se s jejich pomocí vypořádat s dobou, ve které zrovna žijeme. Milan Sobotka byl zaujat kapitolou o nešťastném vědomí a často připomínal její výklad od Jeana Hyppolita: Křesťanské vědomí se touží prolomit do transcendence tak, že hledá boží tělo zde na zemi, avšak je nutně zklamáno, neboť boží hrob na zemi najde vždy prázdný. Mě zase přitahovala kapitola o tom, jak se z požadavku všeobecné svobody za Francouzské revoluce zrodil teror. Oslovil mě proto výklad Joachima Rittera, který Hegela chápal jako filozofa Francouzské revoluce a tajemství jeho filozofie našel v teoretickém promyšlení selhání revoluce.

Hegelovským seminářem za ta léta prošlo několik generací studentů, kteří se počítají k Sobotkovým žákům. Mnoho žáků ovšem získal v seminářích, které už vedl ve svobodných poměrech po pádu komunismu. Tehdy se filozofie více nemusela krčit v křesle za konferenčním stolem, ale měla příležitost k rozběhu. Soudím nicméně, že laskavost a rozpačitý úsměv Milana Sobotky prosycovaly atmosféru jeho seminářů a napomáhaly sounáležitosti, která povzbuzuje k myšlení své doby. Vždycky budu vděčen, že byl Milan Sobotka mým učitelem.